

УДК 378.147:81'[253+255]

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ

Л. О. Олексієнко

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук, 39600. Україна. E-mail: oleksienko@mail.ru

Досліджено професійну підготовку майбутніх перекладачів в умовах інтеграції в європейський освітній простір. Розглянуто провідні тенденції вищої освіти в європейських вищих навчальних закладах, визначено основні особливості європейського перекладацького ринку. Проаналізовано основні вимоги, які висувуються до сучасного перекладача. З'ясовано, що перш за все роботодавці звертають увагу на соціальні вміння і якості, які допомагають стати успішним у професійній діяльності. Охарактеризовано процес підготовки майбутніх перекладачів у освітніх закладах Австрії, Німеччини та Франції, що зорієнтований на вимоги європейського ринку праці та на сьогоденні і майбутні практичні завдання, з якими студенти зустрінуться у своїй професійній діяльності. Виокремлено ключові професійні компетентності майбутніх фахівців-перекладачів.

Ключові слова: європейський простір, євроінтеграція, підготовка перекладачів, конкурентоспроможність, компетентнісний підхід.

ПРОФЕСИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА ПЕРЕВОДЧИКОВ В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ЕВРОПЕЙСКОГО ПРОСТРАНСТВА

Л. А. Олексієнко

Кременчугский университет имени Михаила Остроградского
ул. Первомайская, 20, г. Кременчуг, 39600. Украина. E-mail: oleksienko@mail.ru

Исследовано профессиональную подготовку будущих переводчиков в условиях интеграции в европейское образовательное пространство. Рассмотрены ведущие тенденции высшего образования в европейских вузах, определены основные особенности европейского переводческого рынка. Проанализированы основные требования к современному переводчику. Установлено, что в первую очередь работодатели обращают внимание на социальные умения и качества, которые помогают стать успешным в профессиональной деятельности. Охарактеризован процесс подготовки будущих переводчиков в образовательных учреждениях Австрии, Германии и Франции, сориентированный на требования европейского рынка труда и на сегодняшние и будущие практические задания, с которыми студенты столкнутся в своей профессиональной деятельности. Выделены ключевые профессиональные компетентности будущих специалистов-переводчиков.

Ключевые слова: европейское пространство, евроинтеграция, подготовка переводчиков, конкурентоспособность, компетентностный подход.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Стрімке розширення міжнародних зв'язків, соціально-культурних і економічних відносин, інтеграційні процеси у Європі є надзвичайно важливими кроками у розвитку міжнародного суспільства. Але європейський простір сприймається не лише на рівні економічних і торгових зв'язків, а, перш за все, як джерело прогресу знань. Епоха світової глобалізації і прагнення країн Європи стати повноправним членом європейського і світового співтовариства вимагає нового етапу у галузі освіти, головними ознаками якого є мобільність людських та інтелектуальних ресурсів, уніфікація освітніх систем різних країн, виникнення ринку освітніх послуг і зростання на ньому конкуренції, інтеграційні процеси в освіті, світовий освітній простір тощо. Для успішної реалізації цього процесу необхідні висококваліфіковані фахівці, які здатні керувати цим процесом. Є очевидним, що сучасній ринковій економіці недостатньо мати вузьких професіоналів, зокрема перекладачів, а потрібні перекладачі нової генерації. Тому актуальним є дослідження професійної підготовки майбутніх перекладачів в умовах європейської інтеграції й особливостей європейського перекладацького ринку, нових тенденцій формування професійних якостей перек-

ладача з урахуванням європейських принципів освіти.

Метою роботи є аналіз сучасного стану професійної підготовки майбутніх перекладачів в європейському освітньому просторі.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Європейська інтеграція, яка відбувається у нашому суспільстві на сучасному етапі, передбачає інтеграцію до ЄС у галузі освіти і побудову тісної співпраці у цій галузі.

У 1998 році у Сорбонні міністри освіти Великобританії, Німеччини, Італії і Франції підписали Сорбонську декларацію, яка започаткувала процес інтеграції вищого освітнього простору у Європу. Результатом процесу створення єдиного освітнього простору стало підписання Болонської декларації, основна сутність якої полягає у наступному:

- дворівнева вища освіта (бакалавр, магістр);
- кредитна система, яка передбачає єдиний облік процесу навчання у всіх державах;
- незалежний контроль якості освіти, в основу якого покладено не кількість годин, витрачених на навчання, а рівень знань і умінь;
- мобільність викладачів і студентів, яка передбачає обмін викладачами і студентами між універ-

ситетами різних країн;

- застосування знань випускників університетів в Європі;

- привабливість європейської освіти для європейців і громадян інших країн [1].

Іншомовна, а особливо професійно-мовна, підготовка, є одним із пріоритетних напрямів європейської освітньої політики, який відповідає найбільш актуальним потребам розвитку соціально-економічної і культурної сфери у суспільстві.

Перші кроки до процесу формування професійної перекладацької освіти були зроблені у 1993 році у Мюнхені під час проведення робочого семінару з питань навчання усному і письмовому перекладу, в якому приймали участь 18 країн світу. Результатом цього семінару було підписання декларації, яка передбачала відкриття спеціалізованих вищих навчальних закладів, підготовку кваліфікованих кадрів, прийняття розрізнення між професійною підготовкою перекладача та навчанням іноземним мовам, створення навчальних модульних програм різного рівня [2].

Глобалізація у сучасному суспільстві впливає на всі рівні його життя, зокрема й на професійне середовище перекладачів. Сама професія перекладача набуває все більшої значущості.

У наслідок світової глобалізації зазнала змін і професія перекладача. На щастя, ці зміни переважно позитивні, адже перекладацька діяльність посправжньому стала частиною глобальної міжнародної системи перекладацьких послуг. Завдяки підвищеному попиту на ринку праці потреба у перекладачах постійно зростає, що зумовлює необхідність підвищення якості роботи перекладача.

Виходячи з цього, можна із упевненістю вести мову про подальші перспективи розвитку європейського перекладацького ринку. Але необхідно зазначити, що останнім часом намітилися нові тенденції, які необхідно враховувати при підготовці фахівців.

Е. Новикова [3], зробивши огляд публікацій з цієї тематики, визначає наступні основні особливості європейського перекладацького ринку:

- збільшення ринку перекладацьких бюро;
- зниження цін і якості перекладу через несумлінну конкуренцію перекладачів-фрілансерів;
- підвищення попиту на професійних перекладачів, які володіють сучасними програмними комплексами;
- збільшення кількості конференцій різних рівнів;
- зменшення кількості робочих мов конференцій;
- пріоритет англійської мови як основної робочої мови заходів;
- виступ учасників конференцій/форумів на нерідній мові;
- бурхливий розвиток «галузевої» мови, характерної для певної галузі, закладу, підприємства;
- відмова від послуг перекладача на користь вибору єдиної робочої мови;
- залучення «пілотних перекладачів» (Relais-

Dolmetscher);

- попит на перекладачів із подвійною кваліфікацією (усні та письмові);

- залежність перекладацьких послуг від соціального замовлення;

- попит на професійний комунальний переклад.

Отже, все більш тісні політичні, економічні, культурні та інші суспільні контакти між європейськими країнами вимагають знання іноземних мов як обов'язкового компоненту у галузі вищої освіти, а підготовці майбутніх фахівців із перекладу приділяється суттєва увага.

У сучасних ринкових умовах перекладач, який має лише знання, є неконкурентоздатним, і використання його на ринку праці є обмеженим.

Розглянемо вимоги, які висувають до сучасного перекладача роботодавці.

У своєму дослідженні, спрямованому на виявлення основних критеріїв, за якими здійснюється відбір кандидатів на заміщення вакансій за фахом "Перекладач", С. Беседіна виявила, що основними критеріями відбору претендентів на посаду перекладача, згідно із твердженням роботодавців і фахівців перекладацьких агентств, є наступні:

- рівень кваліфікації, а не проста наявність профільного диплому, тобто диплому про вищу освіту за фахом "Перекладач", виданого державним, а не приватним вищим навчальним закладом;

- володіння, крім спеціальності, зазначеної в профільному дипломі, базовою/додатковою освітою (юридичною, технічною, економічною, медичною і т. і.) або набором додаткових компетенцій, особливо комп'ютерно-інформаційною, організаційно-управлінською, соціально-економічною, юридичною й ін.;

- здатність працювати на "стику дисциплін" за рахунок володіння знаннями з декількох предметних галузей і їхнього сполучення з відповідними організаційними вміннями й іншими додатковими навичками (наприклад, добре розбиратися у техніці, мати досвід продаж або керування процесом виконання проектів, навички розв'язання конфліктних ситуацій, вільно спілкуватися на декількох іноземних мовах);

- наявність досвіду роботи в основній і суміжній сферах діяльності;

- висока навченість і перенавченість;

- уміння працювати у команді, уникаючи міжособистісних конфліктів [4].

Таким чином, завданням вищого навчального закладу є формування у студентів не тільки професійних знань, але й умінь оперувати отриманими знаннями для вирішення певних професійних завдань. Лише тоді можна вважати навчання професії перекладача ефективним, коли воно здатне підготувати його до виконання конкретних функцій у системі загального розподілу праці. У кінцевому результаті ефективність навчання визначає ринок. Студенту також необхідно розуміти, що навіть після закінчення вищого навчального закладу він повинен самовдосконалюватися і саморозвиватися як фахівець. Саме цей принцип покладено в основу

європейської концепції «навчання впродовж життя».

К. Егеберг у своїй доповіді на форумі Міжнародного об'єднання вищих навчальних закладів (CIUTI, 2003 р.) розробив основні вимоги до сучасного перекладача [5]:

- добре володіння рідною й іноземними мовами, а також високий рівень загальної культури;
- грамотне використання термінології у перекладі, володіння стратегіями пошуку в мережі Інтернет, що означає не лише знайомство з існуючими базами даних, але й вміння створювати власний банк даних, який оптимізує роботу перекладача;
- володіння технологічною компетенцією: перекладачі-початківці повинні мати уявлення про програми машинного перекладу, про системи Translation Memory (TM), про CAT-засоби (Computer Assisted Translation Tools);
- сформованість соціальних умінь і якостей: гнучкість, комунікабельність, мобільність, стресостійкість, вміння працювати у команді, готовність до самоосвіти, здатність до критичної оцінки інформації тощо.

На наш час, перш за все, роботодавці звертають увагу на соціальні вміння і якості або, так звані, «м'які» навички (soft skills). До «м'яких» навичок відносять наявність комунікативних умінь, вміння переконувати, керувати, знаходити підхід до людей, вміння працювати у команді, вирішувати конфліктні ситуації тощо, тобто всі ті якості, які прийнято називати загальнолюдськими, роботодавці визнають рівнозначними із професійними знаннями. Останнім часом почали з'являтися відповідні курси або навчальні центри, які проводять тренінги «м'яких» навичок. Саме ці навички допомагають стати успішним у будь-якому напрямку професійної діяльності людини.

Глобалізація та інтернаціоналізація багатьох галузей життя розширює коло діяльності перекладачів. На сьогоднішній день від мовного посередника очікують наявність знань, умінь і навичок, які не пов'язані безпосередньо з професією перекладача: самостійне складання текстів (не лише кореспонденція і протоколи, але й технічні, науково-популярні, публіцистичні тексти), оцінка, коментування, рецензування текстів, створення «місцевих», адаптованих версій програмного забезпечення (локалізація), редагування текстів (як оригіналів, так і перекладів), обробка текстів для наступного послідовного машинного перекладу (передредагування), обробка машинного перекладу текстів (постредагування), консультації не лише з мовних питань, але й з країнознавчих і міжкультурних аспектів, створення макетів текстів і ін. [6].

На українських сайтах із пошуку роботи і підбору працівників (work.ua, rabota.ua, job.ua, job.ukr.net та ін.) можна зустріти такі вакансії, як адміністратор-перекладач, менеджер-перекладач, перекладач-редактор, журналіст-перекладач, перекладач-блогер, перекладач-помічник керівника, асистент-перекладач, аналітик-перекладач тощо.

Отже, для того, щоб успішно виконувати широке коло завдань, перекладач, який нерозривно

пов'язаний зі світовим суспільством, повинен постійно йти в ногу з часом і поповнювати свої спеціальні знання.

Керівник відділу консалтингу і професійної підготовки в Language Experts Group (Венгрія) А. Хемера також звертає увагу на те, що перекладач повинен виконувати не лише переклад, але й усі завдання, пов'язані з веденням бізнесу. За її словами, позаштатний перекладач може бути одночасно в одній особі і менеджером із виробництва, адміністратором, контролером якості, директором із поточної діяльності, менеджером із продажу, фахівцем із реклами і зв'язків із громадськістю, директором з інформаційних технологій, головним акціонером і головою ради директорів тощо [7].

Така різноманітність спеціальностей свідчить про ускладнення перекладацької професії. Професійному перекладачеві необхідно постійно адаптуватися до умов ринку, тому він повинен орієнтуватися у суміжних видах професійної діяльності.

Так, у німецькій системі підготовки перекладачів професійного профілю входять такі схожі професійні види діяльності, як фахівець з термінології, експерт з радіо- і телемовлення, експерт з роботи із друкованими виданнями, фахівець із лексикографії, ділової кореспонденції у галузі зовнішньої економічної діяльності, консультант із поліграфічних питань, фахівець із комп'ютерної лінгвістики, викладач у навчальних закладах. Вимоги, які висуваються до професійних перекладачів, досить різнобічні, тому випускники повинні володіти широкими фоновими знаннями, прогресуючою компетенцією у рамках рідної й іноземної мов, знаннями з теорії і стратегіями перекладу, знаннями і навичками у галузі аналізу завдань перекладу, аналізу вихідного тексту, навичками створення тексту на мові перекладу (кінцевого тексту) і його макету, володіти методами пошуку необхідної інформації, включаючи самостійну роботу з термінологією, знаннями про особливості професійної діяльності мовного посередника тощо.

Процес навчання майбутніх перекладачів у освітніх закладах Німеччини чітко зорієнтований на сьогоднішні і майбутні практичні завдання, з якими студенти зустрінуться у своїй професійній діяльності, на вимоги європейського ринку праці і процес глобалізації. Навчання є не таким академічним, а перевага практичних занять, відносно невисокий відсоток теоретичних дисциплін, їх оптимальне поєднання, професійний досвід перекладачів викладацького складу забезпечують випускникам великі шанси на ринку праці [6].

У вищій школі усних і письмових перекладачів при Сорбонні (ESIT), диплом якої практично на сто відсотків є гарантією працевлаштування усним або письмовим перекладачем на міжнародному ринку праці, за її власною заявою готують не перекладачів, а фахівців у галузі перекладу, здатних швидко завоювати будь-яку предметну галузь і адаптуватися до різних видів перекладу. Основна мета школи: формувати і розвивати професійну перекладацьку компетенцію, яка включає володіння прийомами

інформаційно-пошукової діяльності і вміння використовувати ТМ-інструменти (translation memory) у перекладі; удосконалювати широту мислення, загальну ерудицію, які необхідні для майбутньої професійної діяльності; сприяти зростанню аналітичних здібностей з урахуванням особистісних якостей майбутніх фахівців у галузі перекладу. Випускники ESIT володіють усіма необхідними вміннями, навичками і методами професійного перекладу (письмового, послідовного або синхронного), для них мови (рідна та іноземна) є лише робочим інструментом професійної діяльності.

Також необхідно зазначити, що фахівці, які читають теоретичні лекції, знаходяться у тісному контакті з викладачами практичного курсу перекладу, які, у свою чергу, всі є практикуючими перекладачами [8].

Цікавим є досвід підготовки перекладачів в університетах Австрії. Так, у Віденському університеті та університеті в Граці ведуть підготовку перекладачів кваліфікації «Бакалавр» зі спеціальності «Міжкультурна комунікація» протягом шести семестрів. Студенти отримують хороші базові знання з германістики, перекладознавства, міжкультурної комунікації, які можна використовувати у різних сферах діяльності: у міжнародних організаціях культурного і освітнього обміну, у туризмі, міграційних службах тощо.

Віденський університет пропонує для майбутніх перекладачів два обов'язкові модулі «Професійна комунікація» і «Міжкультурна комунікація та вступ у професію перекладача», які передбачають вивчення особливостей різних видів текстів, методів термінологічного пошуку і збереження даних, основ міжкультурної комунікації, навчання роботі з пошуковими системами у мережі Інтернет, із довідковими матеріалами і словниками. Одночасно вводяться дисципліни, які сприяють формуванню організаційно-управлінських компетенцій: «Міжкультурний менеджмент», «Проект менеджмент», «Мовні технології і менеджмент знань».

Програма університету в Граці пропонує як обов'язковий модуль «Комунікаційний менеджмент і основи інформаційних технологій», мета якого полягає в отриманні базових знань і навичок у сфері інформаційних технологій, у перекладі та вдосконаленні лінгвістичної і текстової компетенцій. У результаті вивчення дисципліни «Комунікаційний менеджмент» студенти оволодівають комунікаційними вміннями: аналізом, створенням текстів різних жанрів як в усній, так і в письмовій формі.

Університет в Інсбруці також вводить у програму підготовки перекладачів обов'язковий модуль «Менеджмент термінології», метою якого є навчання грамотному використанню сучасних інформаційних технологій, методам пошуку, зберігання і організації інформації [9].

Таким чином, на сьогоднішній день чітко прослідковується той факт, що не лише теоретичні знання є важливим показником всебічно розвинутої особистості, але й їх сукупність із практичними і соціальними вміннями та навичками.

В європейських вищих навчальних закладах навчання майбутніх перекладачів відбувається в умовах, близьких до реальної професійної діяльності, і включає у себе питання професійного середовища (умови праці, аутентичні матеріали, працевлаштування, етика професійних відносин тощо). Студенти мають можливість поїхати у державу, мову якої вивчають, і пізнавати професію перекладача на робочому місці. Так, наприклад, університет Сорбонни вимагає від майбутніх перекладачів обов'язкового перебування у країні першої іноземної мови протягом не менше ніж один рік, а у країні другої іноземної мови – не менше шести місяців. Навчати перекладу, на думку європейських колег, повинні лише практикуючі перекладачі, які мають, як правило, ступінь доктора філософії [10].

До провідних тенденцій вищої освіти в європейських вищих навчальних закладах також варто віднести:

- могутнє оснащення сучасними інформаційними технологіями, включення у систему Інтернет; розвиток дистанційної форми навчання студентів;
- університетизація вищої освіти, інтеграція вищих навчальних закладів, як вітчизняних, так і міжнародних, створення університетських комплексів;
- перехід на освітні стандарти, наближені до світових вимог;
- значні зміни в освіті та умовах праці, що викликають нагальну потребу у навчанні протягом усього життя [11].

Болонський процес орієнтований на принципово нову парадигму вищої освіти, яка спрямована на формування у фахівців-випускників певних компетентностей.

Упровадження компетентнісного підходу в освіту країн-членів Європейського Союзу передбачає, що знання практичного спрямування відповідають чотирьом складовим:

1. "знати що" – фактичний кодифікований обсяг знань, який може бути трансльовано;
2. "знати чому" – знання наукового розуміння світу та впливу науки на розвиток людства;
3. "знати як" – здатність виконувати відповідні завдання;
4. "знати хто" – усвідомлення того, які люди "знають що", "знають чому", "знають як" [12].

У рекомендаціях Європарламенту і Ради Європи зазначено вісім основних ключових компетентностей для навчання впродовж життя, а саме:

- 1) комунікація рідною мовою;
- 2) комунікація іноземними мовами;
- 3) математичні компетентності та базові науково-технічні компетентності;
- 4) інформаційно-комунікаційні компетентності;
- 5) уміння вчитися;
- 6) компетентності у соціальній та громадянській галузях;
- 7) ініціативність і підприємливість;
- 8) культурна обізнаність та здатність до експресії (вираження) [13].

Представниками Директорату ЄС разом з навчальними закладами Європи здійснювалася розробка компетентнісної парадигми підготовки перекладачів. Результатом цієї співпраці став проєкт ЕМТ (European Master's in Translation), який забезпечує підготовку перекладачів-магістрів. На думку організаторів проєкту, для здійснення професійної діяльності перекладачів особливу увагу необхідно звернути на засвоєння шести компетенцій:

1) компетенція у сфері надання перекладацьких послуг (знати, як вести перемови з клієнтами, відповідати вимогам ринку, отримувати доступ до інформації, планувати особистий час, працювати у команді, дотримуватися інструкції, професійної етики);

2) лінгвістична компетенція (знати і вміти застосовувати граматичні, лексичні, ідіоматичні структури вихідної мови і мови перекладу з урахуванням перекладацьких конвенцій);

3) міжкультурна компетенція (знати і застосовувати правила поведінки і спілкування у певному суспільстві, знати невербальні засоби комунікації, знати стандарти документації, прийняті у культурі мови перекладу);

4) інформаційна компетентність (уміння шукати, робити запити і оцінювати необхідну інформацію, у тому числі, у мережі Інтернет);

5) технічна компетенція (вміння засвоювати і використовувати програми, що полегшують процес перекладу);

6) спеціальна компетенція (прагнення до набуття спеціальних знань у будь-якій сфері діяльності).

Визначені компетенції приведені у загальноєвропейському документі «Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication» [14].

У своїй роботі «Підготовка функціональних перекладачів» К. Норд запропонувала ряд компетенцій функціонального перекладача, з якими погодилася більшість учасників конференції з якості перекладу у Лейпцизі:

- професійні знання;
- метакомунікаційна компетентність (знання про те, що створення тексту передбачається ситуаційними і культурними факторами);
- міжкультурна компетенція;
- дистрибуція (знання конвенцій, специфічних для кожної з двох мов);
- хороші навички письмового викладення;
- медійна компетенція (уміння користуватися традиційними і сучасними допоміжними перекладацькими ресурсами та джерелами інформації);
- дослідницька компетентність (наявність якісної загальної освіти і поглибленого знання з конкретної тематики вихідного тексту (або знання того, як ефективно компенсувати будь-який недолік у знаннях);
- стресостійкість;
- впевненість у собі [15].

О. Мартинюк вважає, що формування професійної компетенції перекладача необхідно спрямувати на забезпечення ним таких основних функцій:

- письмової та (або) усної комунікації у різних (або певних) сферах суспільної діяльності;
- застосування сучасних методів збирання та обробки інформації, використання глобальних інформаційних мереж, автоматизованих пошукових систем, електронних баз даних, глосаріїв і довідників;
- проведення наукових досліджень у сфері професійної діяльності.

Важливими особистісними характеристиками фахівця авторка вважає ерудованість, розвинену культуру мислення, вміння зрозуміло, чітко і логічно висловлюватись в усній та (або) письмовій формах, організаційні здібності, здатність до самонавчання, аналізу та критичного оцінювання досвіду професійної сфери тощо [16].

Отже, професійні компетентності перекладача складаються з різних компонентів (знань, умінь, навичок, досвіду роботи), які формуються під час навчання і сприяють досягненню більш високої якості освіти, поліпшенню професійної діяльності, сприяють досягненню успіхів у житті та відповідають багатоманітним сферам життя.

Досліджуючи сучасну професійну підготовку перекладачів в умовах інтеграції України до Європейського Союзу, було виявлено низку проблем, серед яких: невизначеність статусу письмового й усного перекладача у багатьох країнах Центральної і Східної Європи; відсутність координованості в організації та функціонуванні навчання у перекладацьких школах Західної і Східної Європи; невизнання перекладацьких дипломів країн Центральної і Східної Європи на міжнародному рівні; відсутність уніфікованих вимог до рівня якості володіння першою та другою іноземними мовами, необхідного для опанування перекладацькою професією; відсутність узгодженості вимог до професійних умінь перекладача у програмах; невизначеність у питаннях оцінювання професійної придатності під час вступу і закінчення навчання [17].

Таким чином, проблеми професійної підготовки перекладачів у країнах Європейського Союзу та світу є актуальними і потребують вирішення.

Об'єднання держав у Європейський Союз дало поштовх до інтернаціоналізації у вищій освіті країн Європи. Одним із ключових завдань Болонського процесу є забезпечення мобільності студентів, викладачів і дослідників вищих навчальних закладів країн-учасниць Європейського Союзу. З цією метою відбувається заохочення співпраці у даному напрямку і створюються освітні програми. До найважливіших серед реалізованих освітніх програм ЄС належать програми: *Socrates*, *Leonardo da Vinci*, *Erasmus Mundus*, *Tempus*, *e-Learning*.

Перспективним є співробітництво вищих навчальних закладів із міжнародними та європейськими перекладацькими асоціаціями (FIT, CIUTI, EUATC, IAPTI, IATIS, TWB/TSF, AFFUMT, EST).

Вища освіта у Європі є однією з базових цінностей, яка сприяє соціальному, культурному і економічному розвитку країн Європейського Союзу. Ці країни зобов'язалися взяти на себе забезпечення ши-

рокого спектру заходів, спрямованих на підвищення якості освіти, розробку спільних навчальних програм, проєктів, заохочення академічної мобільності студентів і викладачів.

Так, генеральний департамент Європейського Союзу щорічно пропонує проходження перекладацьких стажувань перекладачам із усього світу, які бажають отримати певний професійний досвід.

Європейською комісією фінансується проєкт «Європейська стратегічна рамка для освіти і професійної підготовки» (ET 2020), який спрямований на удосконалення професійної іншомовної підготовки фахівців у двох напрямках:

1) у контексті діяльності групи «бізнес-платформа для мультилінгвізму» (Business Platform group), мета якої – підтримка компаній і індивідуальних учнів, які засвоюють мови для розвитку бізнесу, підвищення конкурентоспроможності, професійного спілкування і можливостей працевлаштування;

2) на базі діяльності групи «Мови для професії і кар'єри» (Languages for Jobs group), яка поставила перед собою завдання подолання розриву між попитом та пропозицією на європейському ринку праці на фахівців, що володіють іноземними мовами [18].

На сьогоднішній день існує достатньо широкий пакет програм і проєктів, спрямованих на реалізацію ідеї інтеграції у європейському освітньому просторі. Безперечно, ця система підтримки освітньої діяльності буде розвиватися й у майбутньому, а головним завданням суб'єктів освітнього простору є розуміння реальних перспектив, активна участь у наданих можливостях, висування власних ініціатив.

ВИСНОВКИ. Отже, міжнародна інтеграція вищої освіти і формування загальноосвітнього європейського простору тісно пов'язані із підготовкою перекладачів. У процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів відбуваються зміни у багатьох країнах ЄС згідно з вимогами та стандартами мовної політики Ради Європи. Характерною для системи вищої перекладацької освіти у країнах Європейського союзу є тенденція до профільної спеціалізації і залучення до програм профільних дисциплін, а також заохочення проходження студентами активної практики за кордоном. Відбувається інтернаціоналізація освіти, яка проявляється у вигляді зростаючого потоку студентів до європейських вишів, у обміні професорами, викладачами, науковими співробітниками тощо. Професійні перекладачі повинні вміти використовувати свої знання, уміння та навички для вирішення певних професійних завдань, відповідати вимогам сьогодення, бути конкурентоспроможними на ринку праці та стати конкурентоспроможними фахівцями у сфері власних професійних інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посібник / За ред. В. Г. Кременя. – Тернопіль : Навчальна книга; Богдан, 2004. – 384 с
2. Швецова Ю. О. Отечественная и зарубежная практика профессиональной подготовки устных

переводчиков / Ю. О. Швецова // Вестник Пермского национального исследовательского политехнического университета. Проблемы языкознания и педагогики. – 2011. – № 5. – С. 77–84.

3. Новикова Э. Ю. Глобализация и перевод: подготовка переводчиков / Э. Ю. Новикова // Язык и культура в эпоху глобализации: сборник научных трудов по материалам пер вой международной научной конференции «Язык и культура в эпоху глобализации». – Вып. 1. В 2-х томах. – Т. 2. – СПб. : Изд-во СПб ГЭУ, 2013. – С. 153–161.

4. Беседина С. В. Проблемы модернизации профессиональной подготовки майбутніх перекладачів в умовах диверсифікації освіти / С. В. Беседина // Наука і освіта: Науково-практичний журнал Південно-наукового Центру АПН України. – 2009. – № 3. – С. 46–50.

5. Egeberg K. (2003): Anforderungen an den Übersetzer seitens der Wirtschaft. Vortrag auf dem Forum International CIUTI-Marché du Travail, Geneva. [Elektronний ресурс] Egeberg K. – Режим доступу: https://home.zhaw.ch/~jes/cl/4_modulname/lektion2/res/files/anforderungenxanxdenxubersetzerxseitensxderxwirtschaft_0.pdf.

6. Шамне Н. Л. Подготовка переводчиков в Германии: приоритеты, содержание, стратегии обучения / Н. Л. Шамне, Л. Н. Ребрина // Вестник Волгоградского государственного университета. – 2007. – Вып. 10. – С. 54–70. Сер. 6: Университетское образование.

7. Хемера А. Индивидуальный переводчик: сам себе бизнесмен? / А. Хемера // Профессиональный перевод и управление информацией. – 2009. – № 3 (26). – С. 52–58.

8. Королькова С. А. Интеграционный подход к профессиональной подготовке переводчиков в европейских вузах / С. А. Королькова // Известия Саратовского университета. Новая серия. – 2013. – Вып. 4. – С. 92–96. Сер.: Философия. Психология. Педагогика.

9. Леонова А. С. Специфика информационной подготовки переводчика: требования рынка / А. С. Леонова // Историческая и социально-образовательная мысль. – Краснодар, 2012. – № 3 (13). – С. 122–124.

10. Хомутова Т. Н. Двухуровневая система образования и обучение переводу / Т. Н. Хомутова // Вестн. Южно-Урал. гос. ун-та. – 2008. – № 1 (101). – С. 66–70.

11. Мартиненко С. М. Європейський простір вищої освіти: тенденції розвитку та пріоритети / Освітні реформи: місія, дійсність рефлексія : монографія / За ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Віктора Огнев'юка, Світлани Сисоевої. – К. : ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2013. – С. 263–271.

12. Рудишин С. Д. Стан екологічної освіти в практиці вищої школи зарубіжних країн / С. Д. Рудишин // Вісник Житомирського держ. ун-ту. – 2008. – Вип. 40. – С. 81–85. Педагогічні науки.

13. Ключевые компетенции для обучения в течение всей жизни – европейские рамочные установ-

ки. Рекомендации парламента и Совета Европы от 18 декабря 2006 г. о ключевых компетенциях обучения в течение жизни // Адукатар. – 2008. – № 1 (13). – С. 14–18.

14. Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf.

15. Nord C. Training Functional Translators C. Nord. – 2000. – p. 27–46.

16. Мартинюк О. В. Проблеми професійної підготовки перекладачів у педагогічних дослідженнях

вітчизняних та зарубіжних науковців [Електронний ресурс] / О. В. Мартинюк // Народна освіта : електрон. наук. фахове видання. – К., 2011. – Вип. 3 (15). – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/NarOsv/2011-3/11movvzn.htm>.

17. Developpement de curricula et de methodologie pour les cours de traduction et d'interpretation. Projet : 2.6.1. / Coordonnatrices A. Butasova, E. Draganova. – Graz. – 2000. – Atelier № 7. – 43 p.

18. Council conclusions of 12 May 2009 on a strategic framework for European cooperation in education and training ('ET 2020') // Official Journal of the European Union. – 2009. – p. 2–10.

PROFESSIONAL EDUCATION OF TRANSLATORS AND INTERPRETERS IN THE CONTEXT OF GENERAL EUROPEAN HIGHER EDUCATION AREA

L. Oleksiienko

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk, 39600. Ukraine. E-mail: oleksienko@mail.ru

Purpose of the article is to present the analyses of translator- and interpreter-students' professional education in the context of European Higher Education Area integration. The work discusses higher education tendencies in European higher institutions as well as the peculiarities of European translation and interpreting market. The author gives the main employers' demands that translators and interpreters should meet and choice criteria for the applicants for the position of a translator or an interpreter. It appears that today lingual mediator is expected to have knowledge and skills that have no direct reference to the job of a translator or an interpreter. Translation and interpreter professionals should always keep close to the market conditions and he or she should be conversant in related professional areas. In this scope the article analyses the peculiarities of translation and interpreter students' training in the higher institutions of Austria, Germany and France. Taking into consideration modern European higher education trends as to the competence approach to professional training, key professional competencies of translation and interpreter students' have been singled out. **Results.** In the EU countries there is a peculiar tendency for higher education system in translation and interpreting. It lies in profile specialization and implying to profile subjects program as well as in involving students in foreign practice. There is an internationalizing of education that is reflected in students' enlarging flow in European higher educational institutions, sharing experience among professors, teachers and scientists, etc. Professional translators and interpreters should operate their knowledge, skills and experience for definite professional tasks solving, meet up-to-date requirements and be competitive on the labor market.

Key words: European Area, European Integration, translation and interpreter training, competitiveness, competence approach.

REFERENCES

1. *Vyshcha osvita Ukrainy i Bolonskii protsess : navchalny posibnyk* [Higher Education of Ukraine and Bologna Process : manual], ed. B. H. Kremin (2004), – Ternopil: Navchalna Knyha; Bohdan, Ukraine.

2. Shvetsova, Yu. O. (2011), National and Foreign Practices in Interpreters Professional Training, *Bulletin of Perm National Research Polytechnical University*, – vol. 5, pp. 77–84.

3. Novikova, E. Yu. (2013), “Globalization and Translation: Translators Training”, *Yazyk I kultura v epokhu globalizatsii: sbornik nauchnykh trudov po materialam pervoi mezhdunarodnoi nauchnoi konferentsii “Yazyk I kultura v epokhu globalizatsii”*, Vol. 2, pp. 153–161.

4. Besedina Ye. V. (2009), Problems of Translator-Students' Professional Training Modernizing in the Scope of Education Diversification, *Science and Education: Research and Practice Journal of South-Scientific Centre APN of Ukraine*, vol. 3, pp. 46–50.

5. Egeberg K. (2003): Anforderungen an den Übersetzer seitens der Wirtschaft. Vortrag auf dem Forum International CIUTI-Marché du Travail, Geneva. URL:

https://home.zhaw.ch/~jes/cl/4_modulname/lektion2/res/files/anforderungenxanxdenubersetzerxseitensxderxwirtschaft_0.pdf (access date 21.02.2016).

6. Shamne, N. L. (2007), Translators Training in Germany: Key Points, Content, Training Strategies, *Vestnik volgogradskogo gosudarstvennogo universiteta*, vol.10, pp. 54–70

7. Hemera, A. (2009), Individual Translator: A Businessman for Yourself?, “*Professionnyi perevod I upravleniie informatsiiei*”, vol. 3 (26), pp. 52–58.

8. Korolkova, S. A. (2013), Integration Approach to Professional Translator Training in European Higher Institutions, “*Izvestiia saratovskogo universiteta. Novaya seriia*, Vol. 4, pp. 92–96. Ser. : *Filosofiiia, Psikhologiiia, Pedagogika*”.

9. Leonova, A. S. (2012), Information Specifics of Translators Training: Market Demands, “*Istoricheskaia i sotsialno-obrazovatelnaia mysl*”, vol. 3 (13), pp. 122–124.

10. Khomutova, T. N. (2008), Two-Level System of Education and Training in translation, *Vestnik Yuzhno-Uralskogo gos. Un-ta*, vol. 1 (101), pp. 66–70.

11. Martynenko, S. M. (2013), Yevropeiskii prostir

vysshchoii osvity: tendentsii rozvytku ta priorityty / Osvitni reformy: misiia, diisnist, refleksiiia : monohrafiia, [European Higher Education Area: Development Tendencies and Priorities], Kyiv, Vudavnyche Tovarystvo "Edelweis", Ukraine.

12. Rudyshyn, S. D. (2008), Ecological Education in the Traditions of Foreign Higher Education, *Vistnyk Zhitomyrskoho Universytetu*, vol.40, pp. 81–85.

13. Kliuchevyie kompetentsii dlia obuchenija v techeniie vsei zhizni – yevropaiskiie ramochnyie ustanovki. Rekomendatsii parlamenta I Soveta Yevropy ot 18 dekabria 2006 goda. O kiuchevykh kompetentsiakh obuchenija v techeniie vsei zhizni, Adukatar, vol. 1 (13), pp.14–18.

14. Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication //Experts in multilingual and multimedia communication. EMT expert group, Brussels, January 2009,

available at: http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf.

15. Nord, C. (2000), Training Functional Translators, pp. 27–46.

16. Martuniuk O. P. (2011), Narodna osvita: elektron. nauk. fakhove vydannia, vol. 3 (15), available at: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/NarOsv/2011-3/11movvzn.htm>

17. Developpement de curricula et de methodologie pour les cours de traduction et d'interpretation. Projet : 2.6.1. / Coordonnatrices A. Butasova, E. Draganova. – Graz, 2000, Atelier № 7, 43 p.

18. Council conclusions of 12 May 2009 on a strategic framework for European cooperation in education and training ('ET 2020') // Official Journal of the European Union, pp. 2–10.

Стаття надійшла 24.03.2016.